

DISPUTATIO III.

DE INSTITUTIONE ET CONSTITUTIONE ECCLESIAE

388. In praecedente disputatione christianam religionem veluti *in abstracto* consideravimus, et vidimus illam esse unice veram: quemadmodum statuimus, eius doctrinas ac instituta non solum in Scripturis, sed in orali etiam traditione contineri. At tempus est, ut quaestionem *in concreto* instituentes, inquiramus quaenam sit christiana religio, et ubinam sit illud authenticum ac vivum magisterium, cui, ut alibi demonstravimus, cum Scripturae tum traditiones commissae sunt: eo vel magis, quod plures sunt hominum coetus inter se discrepantes, qui christianum nomen sibi vindicant.

389. Hinc nemo non videt quanti momenti sit praesens tractatio. Sicut enim finis omnis controversiae cum Judaeis et infidelibus Christus est; ita omnis controversiae cum acatholicis finis est Ecclesia. Hanc enim Christus instituit, ut per eam homines veram religionem ediscerent, eamdemque in ipsa profiterentur. Quemadmodum igitur tractatio de *Religione* eo spectat, ut homines fiant Christiani; ita tractatio, quam aggredimur, de *Ecclesia*, eo pertinet, ut Christiani fiant aut sint Catholicci.

390. In hac tamen disputatione, ut ordini ac perspicuitati consulamus, de Ecclesiae Christi institutione, intimaque constitutione agimus; in sequente vero Ecclesiae ipsius proprietates, dotes, notasque adstruemus: ex quibus denique haud difficile erit definire, quaenam sit vera Christi Ecclesia.

391. In toto autem demonstrationis decursu saepe argumenta ducimus ex Sacra Scriptura: at quanam ratione id fiat, petendum est ex dictis in tract. de *Virtutibus Infusis* (n. 912. seq.). Nec dissimili ratione inducimus heic auctoritatem Patrum; divina enim traditionis auctoritas tunc solum recte adhibetur, quando iam con-

stat infallibilitatis charisma in Ecclesia; cum humana semper ac contra omnes efficax habenda sit.

392. Evidem haec methodus diversa est ab illa, quam veteres Theologi sequebantur; sed recte observat Perrone (Prael. Prooem.), ad eam sequendam nos compellere, « imprimis agendi rationem protestantium, bibliorum, rationalistarum ac mythicorum in doctrinis catholicis insectandis, ob quam non amplius datur nobis tritum iter insistere... variari debuit norma oppugnandi Religionis hostes, posteaquam isti novis machinationibus ad catholicos aggrediendos uti coeperunt... Quis unquam non viderit, nequam posse quemquam de Scripturis sacris, prout *divinae* spectantur, apte disserere, de ipsarum, ut aiunt, inspiratione et canone, ut reliqua missa faciam, quin prius auctoritas illa constituta sit, ex qua solum eae notae tuto nobis poterunt constare? Idem dic de divinis traditionibus et earum auctoritate, ac de reliquis quae ab Ecclesiae auctoritate ac testimonio pendent ».

ARTICULUS PRIMUS

Notiones praeviae traduntur.

393. « Ecclesiae nomen », inquit Bellarminus (tom. 2. lib. 3. c. 1.), « est graecum, deduciturque a verbo ἐκκαλέσθαι quod est *evoco*. Itaque Ecclesia est *evocatio*, sive *coetus vocatorum*. Dicitur autem populus Dei *coetus vocatorum*, quia nemo ad hunc populum se adiungit per se, et suo proprio instinctu, sed omnes, quotquot veniunt, a Dei vocatione *praeveniuntur*. Est enim *vocatio* primum beneficium, quod sancti a Deo recipiunt. « *Quos vocavit* », inquit Apostolus (Rom. VIII.), « *hos iustificavit*: quos iustificavit, hos et magnificavit; » et (Act. II.): « *Quosecumque advocaverit Dominus Deus noster*. « *Hinc toties* Apostolus Christianos appellat *vocatos*, in omnibus fere epistolis ».

394. Traducitur quandoque nomen *Ecclesiae* a re contenta ad continens, adeoque sumitur pro loco in quo *coetus* aguntur: ita (Judith VI. 21.): « *Convocatus est omnis populus, et per totam noctem intra ecclesiam oraverunt* »: et et (I. Cor. XI. 22.): « Num-

quid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis?... ». « Quando tamen usurpatur pro coetu hominum, notat idem Bellarminus (l. c.). nomen Ecclesiae cum aliquo adjuncto, posse et in bonam et in malam partem accipi: dicitur enim, « *Ecclesia malignantum* », Psal. XXV.; et « *Ecclesia Sanctorum* », Psal. LXXXVIII; absolute autem positum hoc nomen, non intelligi nisi de Ecclesia Christi, excepto uno loco Act. XIX., ubi de populo Ethnicorum dicitur: « *Erat in Ecclesia confusa*. » Hic nomine Ecclesiae significamus *coetum hominum vocatorum*, seu *fidelium* ».

395. At etiam, iuxta hanc propriam acceptionem, vox Ecclesiae sumitur quandoque sensu *latissimo*; et designat omnes fideles tum *viatores*, tum *purgantes*, tum *comprehensores*, etiam angelos. Unde Apostolus de Christo (Ephes. I. 22.) ait: « *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam* »; ubi consulto dixit, *super omnem Ecclesiam*, ut intelligatur, Christum non esse caput tantummodo Ecclesiae, quae est *in terris*, vel *in purgatorio*, vel *in coelis*, sed omnis Ecclesiae sive *militantis*, sive *purgantis*, sive *triumphantis*. In Ecclesia autem triumphante comprehenduntur etiam angeli: hinc S. Augustinus (in Ps. XXXVI.) scribit: « *Ex omnibus fidelibus et angelis fit una civitas sub uno rege* ». Et D. Thomas (3. p. q. 8. a. 4.) inquit: « *Corpus Ecclesiae mysticum non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis*. Totius autem huius multitudinis Christus est caput: quia propinquius se habet ad Deum, et perfectius participat dona ipsius, non solum quam homines, sed etiam quam angeli; et de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli ». — Porro in hoc tractatu loquimur de Ecclesia *militante*.

396. Iuxta hanc acceptionem, vox *Ecclesia* adhuc significare potest collectionem fidelium omnium in terris, ab initio mundi usque ad eius finem. Qua ratione S. Gregorius Magnus (hom. 19. in Evangelia) ait: « *Ecclesiam universalem incipere ab Abel iusto usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est* ». Hinc considerari potest triplex Ecclesiae status in hac vita: status *legis naturae*, status *legis scriptae*, et status *legis gratiae*. In statu *legis naturae* nullam proprie habebat determinatam formam: etsi aliqua superaddebat successive a Deo per reve-

lationem: sic de Enos legitur (Genes. IV. 26.): « Coepit invocare nomen Domini », aliquo nimis signo externo ac publico. In statu legis scriptae forma Ecclesiae erat ad tempus determinata quoad populum hebraicum; sed gentes ad eam non tenebantur: idcirco quoad eas Ecclesia erat sicut in lege naturae. In statu autem legis gratiae Ecclesia novam ac perfectam formam accepit a Christo: atque ad ei adhaerendum obligantur omnes populi.

397. Observat autem S. Augustinus cum auctore antiquo commentarii in Proverbia (cap. 5.; apud sanctum Hieronymum), praestantius esse nomen *Ecclesiae* quam *Synagogae*, quae est congregatio: solae enim creaturae rationales *vocantur*, cum ipsa pecora dicantur *congregari*. Hinc quamvis in veteri Testamento populus Dei apud Israelitas fuerit quandoque *Ecclesia* nuncupatus, nunquam tamen Ecclesia Christi, seu populus novi Testamenti *Synagoga* est appellatus. Non igitur hie sumimus nomen *Ecclesiae sensu stricto*, prout dicit convocationem, seu coetum fidelium viatorum in N. Testamento,

398. At hoc etiam sensu, vox *Ecclesia* non unam significationem habet. Etenim — 1) importat coetum Pastorum, seu *Ecclesiam docentem*: ita (Matth. XVIII. 17.), Christus verba faciens de correctione fraterna, ait: « Quod si non audierit, dic *Ecclesiae*; si autem *Ecclesiam* non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus »; ubi S. Chrysostomus (in Matth.) observat: « dic *Ecclesiae* », id est, praesulibus et praepositis. Idemque docent sancti Cyprianus, Augustinus aliisque. Revera, « loci circumstantia manifeste demonstrat, ait Stapleton (controversiarum lib. 5. de Potestate Ecclesiastica, cap. 7.), illud Christi dictum ad praepositos Ecclesiae referendum. Sequitur enim immediate: « Amen dico vobis: Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in celo: et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in celo. » Hoc autem quis negaverit ad solos praepositos pertinere? »

2) Idem nomen designat plebem fidelium, seu *Ecclesiam discentem*, prout a praepositis distinguitur: ita Actuum (XX. 28.): « Vos, inquit Apostolus, Spiritus Sanctus posuit episcopos regere *Ecclesiam Dei* »; et (XV. 4.): « Cum autem, ait auctor sacer, venissent Jerosolymam (Paulus et Barnabas), suscepti sunt ab *Ecclesia* et ab Apostolis et senioribus »; et (ibid. 22.): « Placuit

Apostolis et senioribus cum omni *Ecclesia* eligere viros ex eis ». Unde etiam patres synodi Antiochenae (apud Eusebium, h. e. lib. 7. cap. 30.) epistolam suam synodicam adversus Paulum Samosatenum inscripsere: « Episcopis, presbyteris, diaconis et *Ecclesiis Dei* ».

3) Frequentissime et in ipso Symbolo adhibetur idem *Ecclesiae* nomen ad integrum coetum ex pastoribus et fidelibus omnibus coalescentem, prout ab infidelium, haereticorum et schismaticorum conventibus secernitur. — Triplex haec acceptio ad praesentem tractationem facit; quaenam vero in singulis quaestionibus obtineat, ibi est videndum.

399. Sic tamen acceptum nomen *Ecclesiae* significare adhuc potest Ecclesiam *particularem*, vel *universalem*. Certe usurpatur pro aggregatione fidelium in eadem domo aut familia commorantium (Rom. XVI. 3-5.), ubi Paulus salutat Priscam et Aquilam, ac « domesticam ecclesiam eorum ». Sumitur pro coetu fidelium in una civitate aut provincia degentium (Rom. VI. 16.), ubi legitur: « Salutant vos Ecclesiae Christi ». Imo passim Apostolus commemorat « ecclesiam Corinthiorum, Thessalonicensium », etc. At saepe Ecclesia universalis exprimitur: ita (I. Tim. III. 15.) dicitur. « Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quae est Ecclesia Dei vivi ». — Nos hic agimus de Ecclesia *universalis*.

400. Haec quidem de voce Ecclesiae, seu de eius *nominali* definitione. Antequam vero ad *realem* deveniamus, iuverit animadvertere imprimis nobis mentem non esse tales hic tradere definitionem, quae a Catholicis aequa ac Acatolicis admitti debeant; cum enim in *reali* Ecclesiae definitione lateant semina omnium disputationum quae inter nos vigent et Novatores, nonnisi iis absolutis, nostram proponimus Ecclesiae definitionem. Intendimus potius veram catholicam definitionem ob oculos ponere, ut ab initio cognoscatur subiectum disputationis, singulas eius partes suo deinde loco probaturi. Animadvertisse pariter est, aliquam esse differentiam inter Ecclesiae definitiones a doctoribus catholicis traditas *ante* et *post* Concilium Tridentinum; immerito tamen Launonium (Ep. 13.) recentiores uti novas et erroneas reiicare. Etenim — 1) veteres quidam Ecclesiam definiverunt iuxta

eius genericam essentiam, praescindendo a *statu* ac forma, quam habet post Christum; cum definitio tradi solita post Concilium Tridentinum respiciat praesentem Ecclesiae statum ac formam. Ita, ex. gr., D. Thomas (3. p. q. 8. a. 4.) ait: « Ecclesia, secundum statum viae, est congregatio fidelium ». Et Melchior Canus (de loc. theol. l. 4. c. 2.) ait: « Et quamvis societas angelorum et hominum interdum vocetur Ecclesia, nonnunquam vero regnum coelorum, quod ex hominibus comprehensoribus, viatoribusque conficitur; nobis tamen in praesenti non est animus disserendi, nisi de Ecclesia militante, hoc est, coetu fidelium viatorum ». Sed illico advertit (l. c.), hanc definitionem comprehendere omnes fideles « et in populo Judaeorum sub lege Moysi, et in hominibus piis sub lege olim naturali. In quem sensum catechumeni sunt membra Ecclesiae verissima. Non enim haec baptismi sacramento secernitur, sed fide, quae omni tempore populum Dei ab infidelium coetibus discriminavit ». Quare cum ipse Canus vellet ita Ecclesiam definire, ut eam distingueret tum a statu naturae, tum a Synagoga sub lege scripta, dixit eam esse « congregationem baptizatorum »: Baptismus enim, ait (ibid.), « est fidei sacramentum quod proprie Ecclesiae membra, partesque facit, et Christi Ecclesiam a synagoga distinguit ». — 2) Quod si quis quaerat Ecclesiae definitionem, quae eam distinguat etiam a sectis haereticorum, qui baptizati sunt, iam Nicolaus Papa eam tradiderat dicens Ecclesiam esse « catholicorum collectionem ». Quae definitio si minus diserte exprimit quae in communi nunc definitione efferuntur, plene tamen cum ea convenit. Revera Ecclesia universalis seu catholica, ut inquit S. Cyprianus (Ep. 69. ad Pupian.), « scissa non est, neque divisa, sed utique connexa, et coherentia sibi invicem sacerdotum glutino copulata »; quando ergo Ecclesia dicitur « catholicorum collectio », satis exprimitur eam esse unam unitate etiam exteriori, quatenus uno visibili capite regitur. Hinc est, quod minus disertae definitiones, quae olim tradi solebant, facile ab omnibus intelligebantur eodem sensu, ac posteriores nunc intelliguntur, et quas ipsa novorum errorum incoleas explicati proponendas suasit.

401. En igitur realis Ecclesiae definitio, quam communiter iam Theologi, post Bellarminum (l. c. c. 2.), tradunt: « Ecclesia est

coetus hominum viatorum unius et eiusdem fidei christiana professione, et eorumdem sacramentorum communione adunatus, sub regime legitimorum pastorum, ac praecipue Rom. Pontificis ». Quam definitionem statim ita illustrat idem Bellarm. « Ex qua, inquit, definitione facile colligi potest, qui homines ad Ecclesiam pertineant, qui vero ad eam non pertineant. Tres enim sunt partes huius definitionis. Professio verae fidei, Sacramentorum communio, et subiectio ad legitimum pastorem Romanum Pontificem. Ratione primae partis excluduntur omnes infideles, tam qui nunquam fuerunt in Ecclesia, ut Judaei, Turcae, Pagani; tam qui fuerunt, et recesserunt, ut haeretici et apostatae; ratione secundae, excluduntur catechumeni et excommunicati, quoniam illi non sunt admissi ad Sacramentorum communionem, isti sunt dimissi: ratione tertiae, excluduntur schismatici, qui habent fidem et Sacraenta, sed non subduntur legitimo pastori, et ideo foris profitentur fidem, et Sacraenta percipiunt. Includuntur autem omnes alii, etiamsi reprobri, scelesti et impii sint ».

402. Hanc definitionem dire impugnarunt Novatores, ac prae-assertim Melanthon (Apol. Conf. Augustinae); dicebat enim, mancam esse et imperfectam illam Ecclesiae definitionem, in qua nulla fit mentio iustorum, fidei interioris, spei et caritatis: in quibus tamen sita est pars Ecclesiae praecipua.

403. Sed animadvertiscatur: — 1) Theologi in sua Ecclesiae definitione speciatim illam considerant, in quantum visibilis est et externa societas. Cum enim Ecclesia sub eo respectu, seu quatenus est visibilis, a nobis ostendatur magistra veritatis; per datam definitionem directius impetimus Protestantum errores: hi namque distinguunt duplē Ecclesiam, unam internam et invisibilem, externam aliam et visibilem, quarum illa sola, non ista potiatur privilegiis Ecclesiae concessis, quae in Scripturis enarrantur — 2) Ecclesiae nomine *absolute sumpto*, intelligenda est vera Ecclesia quae externa sit et visibilis: id demonstrat ex Scripturis, ex confessionibus fidei et libris disciplinae ipsorummet Protestantum, illustrissimus Bossuetius in libro cui titulus: *Conférence avec le ministre Claude* — 3) Semel deprehensa vera visibili Ecclesia, statim habetur illius anima, quae ab eius corpore inseparabilis est; adeoque fides, spes, caritas, etc., necessario reperitur in

ea societate, quae cum verae fidei professione et sacramentorum communione, legitimae subest pastorum successioni, et Romanum Pontificem caput visible agoscit — 4) Quare his verbis: *sub regimine legitimorum pastorum*, sicut aliis: *Unius et eiusdem verae fidei professione et eorundem sacramentorum communione coniunctus*, satis profecto exprimitur, veram Christi doctrinam in Ecclesia annuntiari, et vera a Christo instituta sacramenta rite ministrari. Ex hoc vero merito infertur, in ea reperiri internam fidem, gratiam et caritatem; siquidem verae Christi doctrinae praedicatione, rectus eius sacramentorum usus, ministerium a Christo institutum, uberes nata sunt referre fructus.

404. Quemadmodum, ut diximus, non est hic locus catholicam Ecclesiae definitionem adstruendi ac propugnandi; ita neque falsas haereticorum definitiones impugnandi. Praestat tamen, ut doctrinæ discrimen statim appareat, praincipias hic memorare. Ac imprimis inter haereticos, qui Protestantes praecesserunt — 1) Donatistæ, teste S. Augustino (*haeres. 70.*), « in haeresim schisma verterunt, tamquam Ecclesia Christi propter crimina Caeciliani seu vera, seu, quod magis iudicibus apparuit, falsa, de toto terrarum orbe perierit, ubi futura promissa est, atque in africana Donati parte remanserit, in aliis terrarum partibus quasi contagione communionis extincta ». Unde Ecclesiam definiverunt: « coetus fidelium, quorum fides numquam deficit », seu « congregatio iustorum ». — 2) Pelagiani « in id etiam progrediuntur », aiebat S. Augustinus (*haeres. 88.*), « ut dicant, vitam iustorum in hoc saeculo nullum omnino habere peccatum, et ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine macula et ruga, quasi non sit Christi Ecclesia, quae toto terrarum orbe clamat ad Deum: dimitte nobis debita nostra ». Unde Ecclesiam definiebant: « congregatio eorum qui nullum peccatum habent » — 3) Saeculo xv. Joannes Wicleffus et Joannes Hus errores suos in plures Germaniae partes, praesertim in Bohemiam, disseminarunt. In eorum sententia Ecclesia est *congregatio praedestinatorum*.

405. Ab his errores suos derivarunt Protestantes. Nam — 1) Lutherani Martinum Lutherum secuti (in conf. August. art. 7.) docuerunt, Ecclesiam esse sanctorum congregationem qui vere credunt et obediunt Christo. Addunt tamen: in hac vita huic

congregationi multi mali et hipocritæ admixti sunt usque ad supremum iudicium. Quibus duplē innuere videntur Ecclesiam; unam veram, ad quam pertineant privilegia in Scripturis expressa, quaeque sit sanctorum congregatio oculis non corporis, sed fidei adspectabilis; alteram externam, quae nomine tantum sit Ecclesia, quaeque extet congregatio hominum convenientium in doctrina fidei et usu sacramentorum: atque in hac concedunt bonos et malos inveniri — Ipsemet Calvinus, utut aequivoce hac de re loqui studuerit, ab ea sententia reapse non abusit. Nam imprimis (*Instit. I. 3. c. 2. nn. 8-11.*) docet fidem esse inamissibilem: deinde vero (*Instit. I. 4. c. 1. n. 2.*) tradit veram Ecclesiam a solo Deo cognosci posse, eiusque fundamentum esse divinam electionem, utpote quae constat solis fidelibus, qui idcirco ad album electorum spectant: denique (eod. lib. et cap. sectionib. inseq.) adstruit Ecclesiam externam, in qua boni et mali numerantur. Cf. Bellarm. (I. c.) — 3) Inter recentiores autem, en quomodo Psaffius definit Ecclesiam universalem: « ea quae ex omnibus particularibus christianis ecclesiis Christi doctrinam profitentibus constat ». Quae definitio penitus arbitraria ad mentem revocat quae scribit S. Augustinus de haeresi Rhetorii (*haeres. 72.*): « quae omnes haereticos recte ambulare, et vera dicere affirmat: quod ita est absurdum, ut mihi incredibile videatur ». Et Apostata M. Antonius de Dominis (*de republ. christ. lib. 7. c. 10.*) scribit: « Praesumptivam (Ecclesiam) videmus; veracem credimus: neque enim possumus illam nisi per coniecturas indicare. Reprobi, occulti haeretici, mali catholici sunt in Ecclesia praesumptiva; soli autem praedestinati et probi in Ecclesia veraci ».

406. Ex quibus patet, id praincipue cordi esse haereticis, ut Ecclesiam adstruant *invisibilem*: aut si visibilem aliquam Ecclesiam admittunt, eam diversam dicunt ab *invisibili*; atque huic, non illi praerogativas a Christo collatas aut promissas adscribunt. Qui error vere fundamentalis in tota tractatione suo loco diserte confutabitur (1).

(1) Litton, qui ad sectam pertinet quae vulgo audit « *The Evangelical School* », ita proponit ideam Ecclesiae (apud Murray): « Una vera Ecclesia, illa sancta Catholica Ecclesia, de qua loquitur Symbolum [Apostolorum], non est corpus mixtum, intra se et malos et bonos complectens. Est conventus